

EN PRISTALSREGULERET SKAT PÅ LÅN

AF ERLING OLSEN*

1. Dette foredrag skal præsentere en idé, diskutere den i hovedtræk og begrunde et ønske om kommissionsbehandling.

Ideen er en pristalsreguleret skat på lån. Diskussionen vil omfatte ideens baggrund, dens mulige praktiske udformning, konsekvenserne af dens virkeliggørelse samt andre muligheder for at nå de opstillede mål. Diskussionen skulle gerne vise, at ideen fortjener en egentlig kommissionsbehandling.

Baggrunden

2. Ideens baggrund er et ønske om at svække inflationen kombineret med en – lad os bare sige socialdemokratisk – opfattelse af det væsentlige i inflationsprocessen.

Vi kan starte med at konstatere, at inflationen nu har været i en menneskealder. Enhver, som er under 45, har som barn kunnet bede om pristalstillæg til sine lomme penge. Sidenhen har han fået – eller betalt – det ene dyrtidstillæg efter det andet. Han er blevet dus med inflationen.

Han ved, at man ikke skal vente med at købe det, man ønsker sig. Næh, man skal gøre det straks, låne pengene og lade inflationen betale sin gæld.

Han har navnlig opdaget, at det kan betale sig at købe fast ejendom. Det har mange fordele, men bedst af alt er det nok, at inflationen hver dag skaffer plads til nye lån i gamle ejendomme. Dem tager han så. Enten gennem realkreditinstitutterne. Eller over pantebrevsmarkedet. Eller ved at lægge et ejerpantebrev ind som sikkerhed for et bank- eller sparekasselån.

3. Det store udbud af obligationer og pantebreve er en vældig belastning for kapitalmarkedet. Det presser renten så stærkt opad, at nationalbanken i meget lange perioder har måttet træde til med store obligationskøb. Ellers ville renten stige op over det politisk acceptable.

Meget stærkt forenklet kan man sige, at disse obligationskøb har skaffet

* Rektor ved Roskilde Universitet. Artiklen er trykt efter manuskriptet til et foredrag i Nationaløkonomisk Forening den 7. oktober 1970.

EN PRISTALSREGULERET SKAT PÅ LÅN

AF ERLING OLSEN*

1. Dette foredrag skal præsentere en idé, diskutere den i hovedtræk og begrunde et ønske om kommissionsbehandling.

Ideen er en pristalsreguleret skat på lån. Diskussionen vil omfatte ideens baggrund, dens mulige praktiske udformning, konsekvenserne af dens virkeliggørelse samt andre muligheder for at nå de opstillede mål. Diskussionen skulle gerne vise, at ideen fortjener en egentlig kommissionsbehandling.

Baggrunden

2. Ideens baggrund er et ønske om at svække inflationen kombineret med en – lad os bare sige socialdemokratisk – opfattelse af det væsentlige i inflationsprocessen.

Vi kan starte med at konstatere, at inflationen nu har været i en menneskealder. Enhver, som er under 45, har som barn kunnet bede om pristalstillæg til sine lomme penge. Sidenhen har han fået – eller betalt – det ene dyrtidstillæg efter det andet. Han er blevet dus med inflationen.

Han ved, at man ikke skal vente med at købe det, man ønsker sig. Næh, man skal gøre det straks, låne pengene og lade inflationen betale sin gæld.

Han har navnlig opdaget, at det kan betale sig at købe fast ejendom. Det har mange fordele, men bedst af alt er det nok, at inflationen hver dag skaffer plads til nye lån i gamle ejendomme. Dem tager han så. Enten gennem realkreditinstitutterne. Eller over pantebrevsmarkedet. Eller ved at lægge et ejerpantebrev ind som sikkerhed for et bank- eller sparekasselån.

3. Det store udbud af obligationer og pantebreve er en vældig belastning for kapitalmarkedet. Det presser renten så stærkt opad, at nationalbanken i meget lange perioder har måttet træde til med store obligationskøb. Ellers ville renten stige op over det politisk acceptable.

Meget stærkt forenklet kan man sige, at disse obligationskøb har skaffet

* Rektor ved Roskilde Universitet. Artiklen er trykt efter manuskriptet til et foredrag i Nationaløkonomisk Forening den 7. oktober 1970.

grundejerne ny købekraft, uden at der lå nogen ny produktion bag. Den samfundsøkonomiske balance blev således forrykket. Derved igangsattes en række processer, som resulterede i fortsat inflation og underskud på betalingsbalancen.

Det givne var, at grundejerne skulle have noget uden at yde noget. Pengene fik de gennem låntagningen. Men hvad skete der realøkonomisk? Hvem tog grundejerne så at sige varerne fra? Svaret er, at de tog dem dels fra deres landsmænd, dels fra udlandet.

Danskerne, som måtte aflevere noget til grundejerne, var de mennesker, hvis indkomster ikke steg i takt med prisstigningerne. Markedsmekanismen virker helt enkelt på den måde, at grundejerne med deres lånte købekraft byder priserne så højt op, at deres landsmænd i et vist omfang falder fra. Deraf inflationen.

Den nyskabte købekraft lægger dog også beslag på varer, som egentlig var bestemt for eksport, og den trækker en ekstra import til landet. Deraf underskuddet på betalingsbalancen.

4. Trods nationalbankens opkøb har det ikke været muligt at holde obligationskurserne oppe og renten nede på et rimeligt niveau. Jo mere inflationsbevidste danskerne er blevet, des større er udbuddet blevet. Det gjaldt jo om at skaffe sig så store lån som muligt. Samtidig har der skullet betales stadig mere i rente for at lokke de private efterspørgere frem. De måtte jo regne med, at en stigende del af renten blev slugt af prisstigninger.

Alt dette har ført til, at nybyggeriet er blevet jævnt og stadigt og stærkt fordyret langt ud over, hvad de almindelige prisstigninger betinger. *Finanstidende* opgjorde i november 1969 stigningen fra 1950 til 1969 i materialeudgifter, arbejds løn, grundudgifter og kurstab for byggeriet i hovedstadsområdet¹. For lejligheder og parcelhuse steg rundt regnet materialeudgifterne 150 pct., arbejds lønnen 250 pct., grundudgifterne 1000 pct. og kurstabet 5000 pct.

Vi kan også sige, at medens grundudgiften udgjorde 6 pct. og kurstabet godt 4 pct. af boliganskaffelsesomkostningerne i 1950 udgjorde grundudgiften 12 pct. og kurstabet 42 pct. i 1969.

Grundpriserne, jaget op af folk som vil have noget at låne på, og kurstabene, presset op af folk som vil låne på deres faste ejendom, forklarer stort set, hvorfor mennesker med almindelige indkomster dårligt kan få råd til at bo i nybyggeriet.

Dette forklarer så igen, hvorfor vi har rodet os ind i et edderkoppespind af skattebegunstigelser til parcelhusejerne, huslejekontrol, rentesikrings- og boligsikringsordninger og hvad ved jeg.

1. »Boliganskaffelsesomkostninger og boligudgifter«, *Finanstidende*, 14. november 1969.

Ansvar for alt dette lægges ofte på mureren og hans byggesjusk. Det er fejl adresse. Det ligger mest af alt på realkreditte og dens lånesjusk.

5. Nationalbankens obligationskøb har i perioder tilført de private pengeinstitutter så megen likviditet, at man ved siden af låntagningen i fast ejendom måtte befrygte en yderligere kreditekspllosion.

Da man af politiske grunde ikke har kunnet få egentlige kassebindingsregler her i landet – højrefløjen i Det radikale venstre vil jo ikke -- har man i stedet forsøgt sig med frivillige aftaler imellem nationalbanken og de private banker og sparekasser.

Disse aftaler har i det store og hele virket efter hensigten, nemlig at holde bankers og sparekassers udlånsstigning indenfor nærmere angivne rammer. De har imidlertid to åbenbare svagheder.

Den ene er, at det i længden er uholdbart at bede banker og sparekasser om at gøre noget, som strider imod deres egne interesser. Lad os blot holde det rent privatøkonomiske udenfor. Og lad os så tænke på en bank eller sparekasse, som er vældig likvid. Den er moralsk under pres fra nationalbanken, som gennem en frivillig aftale med bankernes og sparekassernes organisationer har fået lovning på, at udlånene ikke må stige over en vis grænse. Men banken eller sparekassen er også under et moralsk pres fra sine gamle kunder. De forlanger at blive betjent, når deres projekter er privatøkonomisk forsvarlige, og når de iøvrigt har passet deres engagementer pænt og ordentligt. Det moralske pres fra kunderne kan meget nemt blive stærkere end det moralske pres fra nationalbanken. I visse perioder har man da også set, at banker og sparekasserne ikke har kunnet overholde deres aftaler med nationalbanken.

Den anden uheldige konsekvens af de frivillige aftaler imellem nationalbanken og organisationerne er, at de cementerer renteaftalen og den øvrige begrænsning af konkurrencen imellem pengeinstitutterne. Sammenhængen er den meget enkle, at nationalbanken har brug for stærke organisationer, hvis den skal gøre sig noget håb om, at de frivillige aftaler bare nogenlunde efterleves. Og organisationerne kan kun blive stærke, hvis de kan hjælpe medlemmerne til at tjene penge, således som det sker ved renteaftalen og andre konkurrenceregulerende foranstaltninger.

6. For at lette presset på obligationsmarkedet gennemførtes en overgang en obligationsrationering. Sidenhen ophævedes rationeringen, og der gennemførtes lidt senere en realkreditreform, hvis væsentligste virkning i forhold til vor problemstilling var en begrænsning i adgangen til at optage obligationslån. Men nationalbanken måtte alligevel gå i markedet og købe obligationer.

Forklaringen skal til dels søges i, at låntagerne pressedes over på pante-

brevsmarkedet. Sikkerheden var jo god nok, og kunne man ikke få obligationslån, kunne man da altid udstede et pantebrev. Det blev ganske vist lidt dyrere, men hvad så? Det vigtigste var jo at få lånene.

De traditionelle obligationskøbere var ikke ret længe om at opdage, at mange pantebreve var lige så sikre, som obligationerne. Og da pantebrevene gav mere end obligationerne, begyndte de at flytte en del af deres efterspørgsel fra obligationsmarkedet til pantebrevsmarkedet.

Skal vi kort vurdere obligationsrationering og realkreditreform, må vi sige, at de nok har reduceret udbuddet af obligationer, men efterspørgslen er blevet tilsvarende reduceret. Vi har blot fået spoleret »verdens bedste realkreditsystem«. Hvor det for var realkreditinstitutternes folk, som førte ordet, er det i dag ejendomsmæglerne og deres forening, som har pressens bevågenhed. Alle venter vi spændt på, om de kan skaffe os 15-årige pantebreve!

Hvis obligationskurserne så iøvrigt skal holdes, må nationalbanken fortsat træde til som køber.

7. Nu er vi blot nået dertil, at nationalbanken ikke vil lege med længere. Betalingsbalanceunderskuddet er nået op på 4 pct. af nationalindkomsten, og under disse omstændigheder må obligationskurserne passe sig selv. Den politiske linje synes at være: Hellere arbejdsløshed i byggefagene end standsning af betalingerne overfor udlandet.

8. Jeg ved godt, at regeringen og dens økonomer ikke vil acceptere denne analyse, som lægger hovedansvaret for betalingsbalanceudviklingen på belåningen af inflationsgevinsterne.

Ifølge den konventionelle visdom skyldes betalingsbalanceproblemerne, at vore omkostninger og vore indkomster er blevet for høje. Navnlige har man kig på lønningerne og specielt på dyrtidsreguleringen.

De senere års lønstigninger, der ligger klart ud over stigningen i produktivitet, betyder for det første, at priserne presses så højt op, at vi har svært ved at klare os i den internationale konkurrence. For det andet, at lønmodtagerne får en mulighed for at øge deres forbrug langt ud over, hvad samfundet kan bære.

Regeringen og de borgerlige økonomer anbefaler på denne baggrund en indkomspolitik, som begrænser lønstigningerne, og en stram finanspolitik, som beskærer købekraften.

9. Jeg skal ikke afvise en indkomspolitik, som har den rette sociale balance. Jeg skal heller ikke benægte, at der bør føres en stram finanspolitik.

Uden nærmere dokumentation skal jeg dog tillade mig at betvivle, at det er omkostningsniveauet, som spiller den afgørende rolle for betalingsbalan-

cen. En henvisning til den anden supplerende redegørelse til fællesmarkedsrapporten må være nok².

Jeg skal ligeledes tillade mig at sætte spørgsmålstegn ved betimeligheden af en yderligere finanspolitisk stramning. 60 pct. af befolkningen har jo en mulighed for at smutte udenom forbrugsbegrænsningen ved at optage lån i deres faste ejendomme.

Men navnlig må jeg protestere imod, at det skulle være lønstigningerne, som har ansvaret for merforbrug og valutaunderskud.

10. Lad os se på nogle tal. Den samlede lønsum var i 1969 ca. 50 milliarder kr. Værdien af den faste ejendom blev ved 14. almindelige vurdering samme år fastsat til 243 mld. kr. Tager vi hensyn til, at en del heraf er i offentlig eje samt til, at vurderingerne ligger noget under handelsværdierne, når vi til, at den privatejede faste ejendom med et rundt tal kan opgøres til ca. 250 mld. kr.

Lad os dernæst antage, at produktiviteten stiger 4 pct. og lønningerne 3 gange så meget, d.v.s. 12 pct. Dette indebærer, at lønsummen stiger 6 mld. kr.

Heraf tager den direkte skat ca. halvdelen. Tilbage er 3 mld. kr. Under stærkt forenklede forudsætninger – bl.a. at den offentlige aktivitet fastholdes – lader vi så lønmodtagerne få deres del af produktionsstigningen. Det giver 4 pct. af 50 mld. kr. eller 2 mld. kr. Så er der 1 mld. tilbage, som kan jage priserne i vejret eller trække varer hjem fra udlandet. Een eneste, sølle milliard.

Lad os gøre den meget beskedne forudsætning, at ejendomspriserne stiger med samme procent som lønningerne. I de sidste 5 år er de steget noget stærkere. De 12 pct. af de 250 mld. kr. udgør hele 30 mld. kr., og hvis bare en tiendedel af denne værdistigning belånes, får grundejerne ny købekraft for 3 mld. kr. Belånes en femtedel får de 6 mld. kr. til rådighed. Det er vist her, vores hund er begravet.

11. Det korte af det lange er, at inflationen hver dag skaffer plads til nye lån i gamle ejendomme.

Dette betyder enten, at nationalbanken må ud som køber på obligationsmarkedet. I så fald bliver konsekvenserne fortsat inflation, underskud på betalingsbalancen, yderligere forværring af situationen på boligmarkedet, uholdbare aftaler imellem nationalbanken og de private pengeinstitutter, konkurrencebegrænsning mellem pengeinstitutterne indhyses, svækkelse

2. Udvalget vedrørende Danmarks forhold til De europæiske Fællesskaber, *Danmark og de europæiske fællesskaber, 2. supplerende redegørelse, Udviklingen i 1969* (København 1970), specielt kapitel 4.

af realkreditinstitutterne, styrkelse af det uorganiserede kapitalmarked og strid og splid i befolkningen.

Eller også må nationalbanken lade obligationsmarkedet passe sig selv. Det giver arbejdsløshed og svækker den økonomiske vækst.

Det rimelige må derfor være at spærre for låntagningen. En af mulighederne er at indføre en pristalsreguleret skat på lån. Denne skat skal inddrage debitorernes inflationsgevinster til samfundet.

Skattens praktiske udformning

12. I princippet er skatten meget enkel. Hvis en mand har lånt 100.000 kr. og pristallet stiger 6 pct., skal han svare 6.000 kr. i låneskat. Der melder sig dog straks tre praktiske problemer. For det første, hvilket pristal skal man benytte? For det andet, hvilke lån skal beskattes? For det tredje, hvorledes skal skatten betales?

13. Valget af pristal må i vidt omfang bestemmes af, hvilke lån, der skal beskattes, og hvilke nærmere mål beskatningen forfølger. Her skal blot nævnes fire muligheder.

Den ene er det almindelige, lønregulerende pristal. Det kan dog diskuteres, om det er hensigtsmæssigt at hægte beskatningen af lån op på et pristal, som er baseret på leveomkostningerne, bortset fra direkte og indirekte skatter, for visse lønmodtagerfamilier.

Mange ville være mere tiltalt af et pristal baseret på nationalregnskabets oplysninger.

Andre kunne tænke sig at anvende et indeks for lønudviklingen.

Endelig ville nogle finde det rigtigst at benytte et pristal baseret på udviklingen i ejendomspriserne.

Det skulle ikke være nødvendigt at beskatte alle typer lån på grundlag af samme pristal. Men det er naturligvis det nemmeste.

14. Da det er lånene i fast ejendom, som giver de største problemer, kunne man tænke sig, at beskatningen udelukkende skulle ramme disse lån.

Det må dog ikke glemmes, at også andre debitorer tjener på inflationen. Den betaler sin del af deres gæld. Dette nærer inflationen yderligere, og derfor kunne det være rimeligt at lade beskatningen omfatte alle lån.

Mange personer og virksomheder er både debitorer og kreditorer. Nogle vil mene, at de alene skal beskattes af deres nettolåntagning. Andre vil hævde, at beskatningen må baseres på låntagningen brutto. I denne forbindelse kan det diskuteres, om også banker, sparekasser og andre finansielle institutioner skal inddrages under beskatningen.

Endelig kan man spørge, hvilke lånebeløb der skal beskattes. Er det de

beløb, som skyldtes væk ved årets begyndelse, eller de beløb, som skyldtes væk ved årets udgang, eller er det et eller andet gennemsnit? Mulighederne er mangfoldige.

15. Når skatten skal erlægges, kan man tænke sig en lang række betalingsformer. Yderpunkterne er kontant betaling og en ordning, hvorved det offentlige blot modtager et gældsbevis.

Hvis der forlanges kontant betaling, må man i tilfælde, hvor det drejer sig om større beløb, sikre debitor en så godt som automatisk adgang til nye lån. Har han f.eks. et kreditforeningslån, må han automatisk kunne få sit lån forhøjet med den procent, som skal svares i låneskat. Det samme må gælde, hvis han har en kassekredit i en bank eller en sparekasse.

Noget vanskeligere ligger det, hvis hans lån har form af et privat lån imod pant i fast ejendom eller en afbetalingskontrakt, f.eks. på et bilkøb. I så fald kan det være svært at kræve kontant betaling, da debitor simpelthen kan have vanskeligt ved at skaffe beløbet. Det kan også være svært at fastsætte nogen tommelfingerregler for beløbets afdragsvise betaling. I praksis kommer man derfor nok til at vælge den administrativt besværlige fremgangsmåde, som kaldes en ordning med skattevæsenet. Da de fleste jo bliver ved med at have lån livet igennem, kan der blive tale om, at ordningen må revideres hvert år, fordi der kommer ny låneskat til. Det lyder, kort sagt, som om det kunne blive både indviklet og byrdefuldt at kræve den låneskat op. Det kan det også med lidt ond vilje fra alle sider. Man skal dog passe på ikke at overdimensionere problemet.

I stedet for kontant betaling eller diverse afdragsordninger kunne man tænke sig, at det offentlige blot modtog et gældsbevis fra debitor. I princippet er dette også en slags afdragsordning, for på et eller andet tidspunkt skal det offentlige jo have sine penge. Fremgangsmåden kunne navnlig tænkes anvendt i tilfælde, hvor en person har sine lån i fast ejendom. I stedet for at tage nye lån i f.eks. kreditforeningen, kunne han lade staten få pant i ejendommen for beløbet, som skal svares i låneskat. Man kunne også tænke sig denne betalingsform i tilfælde hvor en ejendomsbesidder har sine lån i form af en kassekredit eller en afbetalingskontrakt, når blot der er plads til pantet i hans faste ejendom.

Problemet er dog ikke klaret med at give staten pant i ejendommen. Man må også tage stilling til om dette pant overhovedet skal afdrages, så længe ejendommens værdi er større end belåningen. Hvis man beslutter sig for, at det skal afdrages, hvorledes skal det da ske? Over hvor mange år vil man normalt lade et sådant pant løbe? Skal der præsteres ejerskifteafdrag? Skal lånet i givet fald og under hvilke betingelser kunne rykke for andre lån? Skal lånet forrentes og i givet fald med hvilken procent? Der er således meget, som skal afklares.

Konsekvenserne

16. Vi skal nu gøre den letsindige forudsætning, at problemerne omkring skattens inddrivelse har fået en tilfredsstillende løsning. Vi skal dernæst gøre nogle forudsætninger om, hvilke pristal der anvendes, hvilke lån der beskattes samt om brutto- og nettobeskatning. På dette grundlag skal vi så undersøge konsekvenserne af forskellige typer af låneskat.

For hver type skal vi søge fire spørgsmål besvaret. For det første, i hvilken grad kan skatten spærre for den belåning, vi gerne vil standse? For det andet, hvor stort et provenu kan skatten efter et løst skøn indbringe? For det tredje, kan skatten overhovedet administreres?, og for det fjerde, hvorledes vil skatten påvirke borgernes økonomiske adfærd?

17. Lad os starte med en låneskat, som betjener sig af to forskellige pristal. Det ene er et indekstal for udviklingen i ejendomspriserne. Det anvendes ved beskatningen af lån i fast ejendom. Det andet er det sædvanlige lønregulerende pristal, som stadig forventes at eksistere. Det anvendes ved beskatningen af alle andre lån. Vi antager endvidere, at der er tale om en bruttobeskatning. Den enkelte låntager beskattes af de lån, han har optaget, uden hensyn til hvor store beløb han selv måtte have lånt ud.

Når man betjener sig af to forskellige pristal er baggrunden den forskellige prisudvikling for fast ejendom og varer og tjenester iøvrigt. Vil man virkelig spærre for nye lån i gamle ejendomme ved hjælp af en pristalsreguleret låneskat, bliver skatten for lav, hvis man bruger det almindelige lønregulerende pristal.

I vort tidligere eksempel regnede vi med en stigning i ejendomspriserne på 12 pct. eller det samme som stigningen i pengelønnen. Vi regnede endvidere med en stigning i produktiviteten på 4 pct. Vi formodede, at der var et vist konkurrencepres udefra, hvorfor det formentlig vil være rimeligt at regne med en forøgelse af importen, som holder stigningen i det almindelige prisniveau nede på ca. 6 pct.

18. Spørgsmålet er nu, om en beskatning af denne type effektivt spærre for belåningen af inflationsgevinster. Ser vi først på den faste ejendom, må vi sondre mellem de tilfælde, hvor lånemulighederne er fuldt udnyttet, og de øvrige tilfælde. Vi kan tage et eksempel, hvor en ejendom ved årets begyndelse er 300 000 kr. værd og hvorpå der kan lånes op til 70 pct. af værdien, d.v.s. op til 210 000 kr.

I årets løb stiger ejendommen 12 pct. eller 36 000 kr. Denne inflationsgevinst kan belånes med 70 pct. eller 25 200 kr. Hvis nu ejendommen var belånt med 210 000 kr., skal der svares en låneskat på 12 pct. af 210 000 kr. eller netop 25 200 kr. Under disse omstændigheder gør skatten det umuligt for den beskattede af skaffe sig likvide midler i kraft af inflationen.

Men hvis ejendommen kun havde været belånt med 100 000 kr., var lånemulighederne alligevel steget med 25 200 kr., og låneskatten havde kun været 12 000 kr. Inflationen havde således givet grundejeren mulighed for at skaffe sig ekstra 13 200 kr. i likvide midler.

Anderledes udtrykt: Før prisstigningen havde han ikke-udnyttede lånemuligheder på 110 000 kr., efter prisstigningen 123 200 kr. eller 12 pct. mere. Skal han låne for at købe mere fast ejendom har han ikke opnået noget ved at vente et år. Den faste ejendom er jo også steget 12 pct. Men vil han købe andre goder for de lånte penge, er han blevet bedre stillet. Disse goder er jo kun steget 6 pct. eller halvt så meget som hans lånemuligheder.

Vi skal ikke udpensle disse sammenhænge yderligere, men nøjes med at konstatere, at hvor lånemulighederne ikke er fuldt udnyttede, bliver spærringen mindre fuldkommen. Alt i alt må man dog sige, at denne skat giver en ganske tilfredsstillende lånespærring for fast ejendom.

Tilsvarende kan der argumenteres for beskatningen af de øvrige lån, som pålignes en 6 pct. afgift.

19. Hvis vi skal give et meget løst skøn over, hvor stort et beløb en beskatning efter disse retningslinier vil indbringe, kan vi starte med at antage, at den faste ejendom til 250 mld. kr. er belånt med en tredjedel. Vores 12 pct. låneskat vil da indbringe den nette sum af 10 mld. kr.

Bankernes, sparekassernes og forsikringsselskabernes udlån var ca. 46 mld. i 1969. Afbetalingskontrakterne og anden låntagning er det svært at finde tal for, men lad os være beskedne og sætte låntagningen udenfor fast ejendom til ialt 50 mld., som beskattes med 6 pct. eller 3 mld. kr.

Alt i alt skulle låneskatten således indbringe ca. 13 mld. kr.

20. Spørgsmålet er dog om denne skat overhovedet kan lade sig administrere.

Man kan f.eks. betvivle, at det vil være muligt at anvende to pristal, således at lån i fast ejendom beskattes dobbelt så hårdt som lån, der er givet mod anden sikkerhed.

Meget velstående folk kan muligvis opnå deres lån uden at give noget formelt pant i fast ejendom. De slipper således med 6 pct. i låneskat, hvor andre må betale 12.

Man kunne også tænke sig, at driftige folk trådte til som mellemmand og lånte ejendomsbesiddere penge uden noget formelt pant, hvis blot der svarede f.eks. 3 pct. i overrente af lånet. På denne måde kunne låntageren og mellemmanden dele skatteforskellen i porten.

Det vil i det hele taget være uheldigt, hvis skatteovervejelser skal være bestemmende for den form, hvorunder et lån optages. Derfor må man nok

konstatere, at hvis skatten overhovedet skal indføres, må man lade sig nøje med ét pristal.

21. I det følgende skal vi antage, at vi har opgivet at anvende indekstallet for udviklingen i ejendomspriserne. Både af de lige anførte grunde, og fordi ejendomspriserne udvikler sig højst forskelligt rundt om i landet. Beskatningen foretages nu alene på grundlag af det lønregulerende pristal, som er steget 6 pct.

Dette betyder, at spærringen for belåning af inflationsgevinster på fast ejendom kun får den halve styrke. Det betyder endvidere, at det beregnede provenu af skatten på lån i fast ejendom falder til 5 mld. kr. og det ialt inddrevne beløb til 8 mld. kr.

Det er imidlertid et spørgsmål om selv sådan en skat på lån kan administreres.

22. Vanskelighederne opstår, fordi der er tale om en bruttoskat.

Mange mennesker har både lån i deres hus, penge i banken eller sparekassen og en vis beholdning af obligationer. Hvis nu lånene beskattes brutto, d.v.s. uden hensyn til, hvor meget de selv har lånt ud, kan det påvirke deres dispositioner på en måde, som ikke skønnes hensigtsmæssig.

Mange landmænd, håndværkere og handlende samt mange erhvervsvirksomheder må som noget helt naturligt yde deres kunder en kredit, som mere eller mindre finansieres gennem deres egne leverandørkreditter. Det kan næppe være rimeligt at påvirke disse dispositioner gennem en bruttobeskatning af lån.

Meget taler således for, at man i stedet indfører en nettobeskatning, således at man ved opgørelsen af det, som skal beskattes, fradrager de lån, der er givet andre. En nettobeskatning vil også gøre det nemmere at løse problemerne omkring beskatningen af banker, sparekasser, forsikringselskaber og andre finansielle mellemmænd.

23. Det kan ikke nægtes, at nettobeskatningen både vil spærre mindre og indbringe mindre end bruttoskatten.

Hvis vi på grundlag af kendskabet til en cirkulerende obligationsmængde på ca. 74 mld. kr. og kendskabet til bankers, sparekassers og forsikringselskabers obligationsbeholdninger på tilsammen ca. 18 mld. kr. anslår de fradragsberettigede fordringer hos de skattepligtige til ca. 50 mld., rammer vi næppe alt for galt. Dette reducerer skatteprovenuet med 3 mld. kr. til kun 5 mld. kr. Men det er jo også penge. Og så skulle ordningen formentlig kunne administreres.

24. Det idelle ville imidlertid være om denne skat, der jo er en giftskat, slet ingen penge gav, fordi den bidrog til at holde priserne i ro.

Den vil ikke fuldt ud kunne spærre for nye lån, således som det var ønsket, men den vil på afgørende vis svække borgernes interesse for at tage disse nye lån. Dette hænger først og fremmest sammen med, at de ikke længere kan lade inflationen betale deres gæld.

Derfor vil borgerne tænke sig bedre om, før de stifter gæld, og virksomhederne vil være tvunget til at foretage anderledes gennemarbejdede investeringskalkyler. Dette vil begrænse den samlede efterspørgsel efter lån, og nationalbankens obligationskøb kan uden skade begrænses og muligvis helt indstilles. I så fald reduceres presset på priserne og valutaunderskuddet nedbringes. Det moralske pres fra nationalbanken på de private banker og sparekasser kan svækkes, realkreditsystemet kan revalideres og Storm-P. maskinerne på boligmarkedet rationaliseres.

Hvis denne skat på lån så suppleres med en gedigen kapitalvindingskat, lyder det ikke helt utroligt, at inflation skulle kunne bremses.

Andre muligheder

25. Der er dog også andre muligheder for at nå de samme mål. En af dem er at spærre for ny låntagning i gamle ejendomme gennem en obligations- og pantebrevsrationering.

Man kunne f.eks. tænke sig, at al tinglysning af pant i fast ejendom blev gjort betinget af en særlig tilladelse. Denne kunne meddeles af banker og sparekasser efter retningslinier afstukket af de pengepolitiske myndigheder.

En sådan ordning ville give de private pengeinstitutter endnu mere magt, end de har i dag. Det måtte derfor være rimeligt, at staten eller nationalbanken blev repræsenteret i de større bankers og sparekassers bestyrelser. Vel at mærke med repræsentanter, der ikke fik noget økonomisk udbytte af deres bestyrelsesposter, og som skulle udskiftes f.eks. hvert fjerde år.

Det er iøvrigt et godt spørgsmål, om vore hovedbanker efter de senere års massive opkøb af mindre pengeinstitutter ikke er blevet sådanne magtkoncentrationer, at samfundet under alle omstændigheder må forlange at blive repræsenteret i deres ledelser.

26. Mulighed nr. 2 er at gøre endnu et forsøg på at indføre indekslån. Disse indekslån er jo en kombination af en skat på lån, som optages, og et tilskud til lån, der ydes.

Forskellen på et indekslån og en skat på gæld som foreslået her, er at indekslånet hindrer kreditor i at tabe på inflationen, medens låneskatten overfører inflationsgevinsten til samfundet.

Mange vil givet finde tanken om indekslån sympatisk, men alle steder, hvor man har forsøgt sig med denne låneform, er det mig bekendt gået

overordentlig trægt. Både långivere og låntagere er utrygge ved indekslånene, og jeg tror oprigtigt talt ikke, at det bliver meget anderledes de næste par år.

27. Fra Det økonomiske råd har offentligheden for nylig set et forslag om, at kun en del af låntagers renteudgifter skulle gøres fradragsberettigede, og kun en del af långivers renteindkomster skulle indkomstbeskattes.

Hvis f.eks. lånet kostede 11 pct. i rente, og priserne var steget 6 pct., skulle låntager kun have lov at fratække 5 pct. på sin selvangivelse, og långiver skulle kun beskattes af disse 5 pct.

Denne ordning indebærer i virkeligheden, at debitor beskattes af sin inflationsgevinst, medens kreditor indrømmes et fradrag for sit tab på inflationen. Man kan også sige, at det alene er realrenten, som påvirker beskatningen.

Sammenlignet med skatten på lån kan man sige, at ordningen ikke spærres helt så godt for nye lån, at den lader kreditor få noget, som låneskatten overfører til samfundet, samt at den rejser administrative problemer, som ligger tæt op ad låneskattens. Personligt ville jeg foretrække låneskatten, men vismændenes idé er ubetinget interessant og bør nøjere undersøges.

28. Endelig bør det bemærkes, at den århusianske økonom, H. E. Zeuthen, med udgangspunkt i nogle svenske forarbejder leger med tanken om også at indeksregulere grundlaget for de skattemæssige afskrivninger. Hans problemstilling er spændende, men det er endnu for tidligt at bedømme resultatet af hans arbejde. Jeg har blot på fornemmelsen, at det udover sine intellektuelle kvaliteter vil give virksomhederne argumenter for endnu større afskrivninger. Det er ikke lige netop det, jeg søger.

Konklusion

29. Vi er nu nået frem til konklusionen, som er et krav om kommissionsbehandling. Inflationen er så alvorlig, at vi nøje bør undersøge enhver løsning, som ikke på forhånd kan afvises. Og det mener jeg ikke, at låneskatten kan.